

Renovatie 5 gemalen van Waterschap Rivierenland

Natuurtoets

projectnr. 233484
Definitief
27 januari 2015

auteur(s)

J.W.C. Melis MSc

Opdrachtgever

Waterschap Rivierenland
Postbus 599
4000 AN Tiel

datum vrijgave

27 januari 2015

beschrijving revisie 02

Definitief

goedkeuring

H.J. Riphagen

vrijgave

W. Bredewold

Colofon

Projectgroep bestaande uit:

Ko Melis MSc.
Sjoerd van Eijk MSc.
ing. E. Riphagen

Tekstbijdragen:

Ko Melis

Fotografie:

Ko Melis

Vormgeving:

Ko Melis

Datum van uitgave:

27 januari 2015

Contactadres:

Zutphenseweg 31D
7418 AH DEVENTER
Postbus 321
7400 AH DEVENTER

Copyright © 2015

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoud

blz.

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Doel	3
1.3	Leeswijzer	4
2	Wettelijk kader natuurbescherming	5
2.1	Algemeen.....	5
2.2	Flora- en faunawet.....	5
2.3	Natuurnetwerk Nederland	5
2.4	Natura 2000	5
3	Gebiedsbeschrijving en projectvoornemen	6
3.1	Gebiedsbeschrijving	6
3.2	Projectvoornemen	9
4	Methodiek	11
4.1	Algemeen.....	11
4.2	Bureauonderzoek.....	11
4.3	Terreinbezoek	11
4.4	Effectbeoordeling en advies vervolgtraject	12
5	Resultaten gebiedsonderzoek.....	13
5.1	Beschermde soorten	13
5.1.1	<i>Bureauonderzoek.....</i>	<i>13</i>
5.1.2	<i>Terreinbezoek</i>	<i>16</i>
5.2	Beschermde gebieden.....	20
5.2.1	<i>Netwerk Natuur Nederland.....</i>	<i>20</i>
5.2.2	<i>Natura 2000.....</i>	<i>22</i>
6	Toetsing natuurwetgeving.....	25
6.1	Effectbepaling project	25
6.1.1	<i>Effecten op beschermde gebieden.....</i>	<i>25</i>
6.2	Effecten beschermde soorten	26
7	Conclusies.....	31
7.1	Conclusies soortenbescherming	31
7.2	Conclusies gebiedenbescherming.....	35
	Literatuur.....	36
	Bijlage 1: Wettelijk kader	1

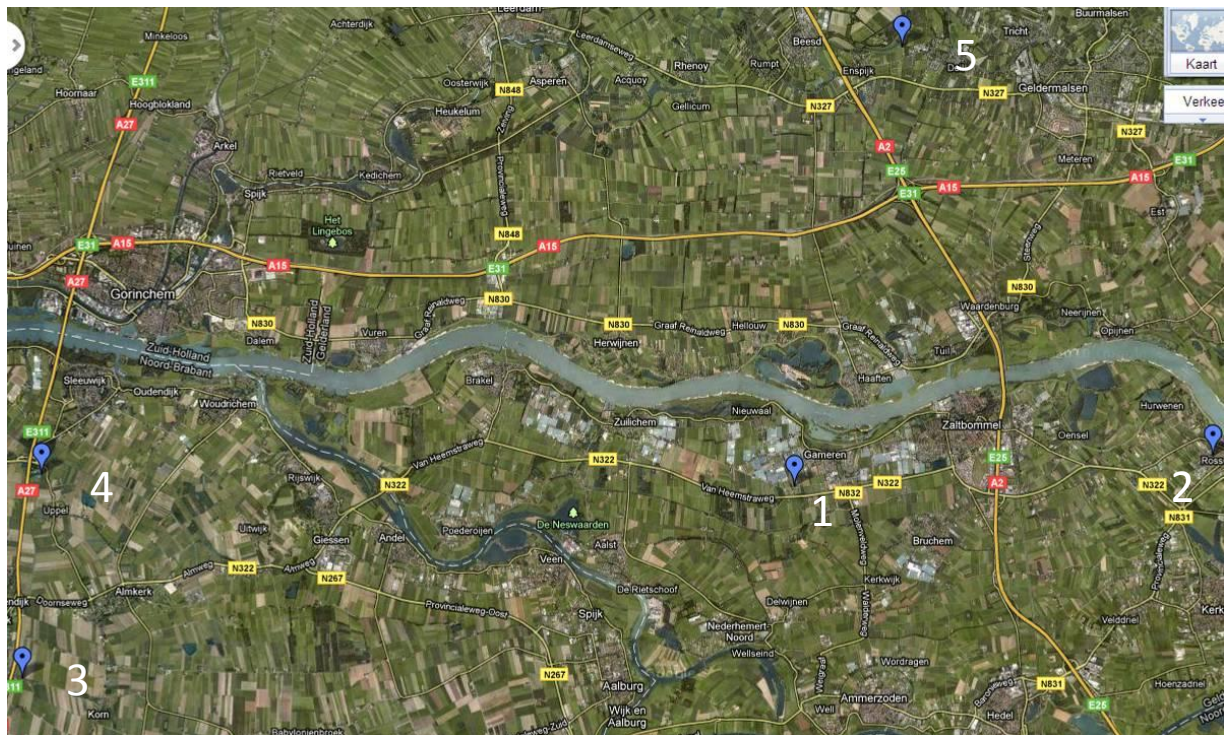
1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Waterschap Rivierenland is van plan om vijf gemalen te vervangen. Het gaat om de volgende kunstwerken:

- 1) Gemaal met stuw Startstraat te Gameren.
- 2) Gemaal Hogeweg te Rossum (met stuw).
- 3) Gemaal Schenkeldijk te Nieuwendijk.
- 4) Gemaal Fortgracht nabij Werkendam.
- 5) Gemaal de Vlinder aan de Molenweg in Deil.

In de figuur hieronder zijn globaal de locaties van de 5 gemalen in beeld gebracht.

Afbeelding 1.1 Locaties van de 5 gemalen (Google Maps)

Ruimtelijke plannen dienen te worden beoordeeld op de uitvoerbaarheid in relatie tot actuele natuurwetgeving, met name de Flora- en faunawet, Natuurnetwerk Nederland en de Natuurbeschermingswet 1998. Er mogen geen ontwikkelingen plaatsvinden die op onoverkomelijke bezwaren stuiten door effecten op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties vanuit de actuele natuurwetgeving. Dit wordt gedaan op basis van een natuurtoets. In deze rapportage zijn de resultaten van de natuurtoets beschreven.

1.2 Doel

Het doel van voorliggende natuurtoets is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ingreep met de Flora- en faunawet, Natuurnetwerk Nederland en/of de Natuurbeschermingswet 1998 en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing noodzakelijk is.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt algemene informatie verwoord over de natuurwetgeving, waaronder de Flora- en faunawet, het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Natuurbeschermingswet 1998. In hoofdstuk drie wordt de huidige en toekomstige situatie van het plangebied beschreven en de ligging ten opzichte van het NNN en Natuurbeschermingswetgebieden (Natura 2000, Beschermde Natuurmonumenten en wetlands). In hoofdstuk vier wordt de gebruikte methode voor de uitvoering van deze natuurtoets omschreven. In hoofdstuk vijf staan de resultaten van deze natuurtoets flora en fauna. Deze zijn onderverdeeld in de resultaten van de literatuurstudie en het veldbezoek. In hoofdstuk zes worden de resultaten uit hoofdstuk vijf getoetst aan de Flora- en faunawet, NNN en Natuurbeschermingswet 1998. Hieruit komen conclusies en aanbevelingen voort, die worden omschreven in hoofdstuk zeven.

Het laatste hoofdstuk geeft de gebruikte bronnen voor dit onderzoek weer. Achter dit hoofdstuk bevinden zich een bijlage, die algemene informatie verschaft met betrekking tot het Natuurnetwerk Nederland, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet.

2 Wettelijk kader natuurbescherming

2.1 Algemeen

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een soortgericht spoor (Flora- en faunawet) en een gebiedsgericht spoor (Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Natuurbeschermingswet 1998). De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten en het NNN en Natuurbeschermingswet 1998 op de bescherming van gebieden. Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 is de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving geïmplementeerd.

Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Flora- en faunawet, NNN en Natura 2000 wordt verwezen naar Bijlage 1.

2.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. De Flora- en faunawet gaat uit van het 'Nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

2.3 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de kern van het natuurbeleid. Het NNN is in provinciale structuurvisies uitgewerkt en vastgelegd in de ruimtelijke verordening. Ruimtelijke plannen moeten hieraan worden getoetst.

2.4 Natura 2000

Natura 2000-gebieden, Beschermde Natuurmonumenten en wetlands zijn beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998 en hebben derhalve een wettelijke status. In of in de nabijheid van de Natuurbeschermingswetgebieden geldt het 'Nee, tenzij'-principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als deze ontwikkelingen de natuurlijke waarden van het gebied direct of indirect aantasten. In deze natuurtoets wordt een Natura 2000-gebied getoetst om met zekerheid significant negatieve effecten als gevolg van de voorgestane ingreep uit te sluiten. Dit geschiedt conform een zogenaamde Voortoets. Is deze zekerheid niet te verkrijgen dan dient er een habitattoets te worden uitgevoerd (zie schema vergunningprocedure bijlage 1 onder Natuurbeschermingswet 1998).

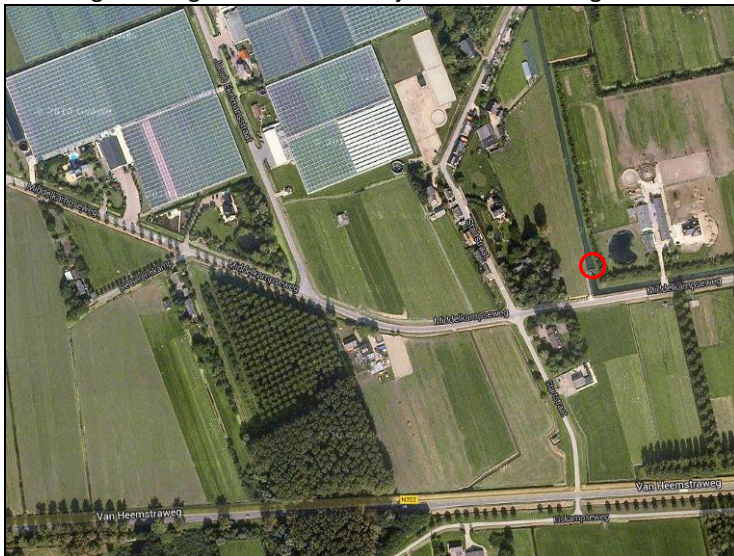
3 Gebiedsbeschrijving en projectvoornemen

3.1 Gebiedsbeschrijving

Op vijf verschillende locaties worden gemalen vervangen. Per locatie wordt in deze paragraaf een gebiedsbeschrijving gegeven.

Gemaal Startstraat te Gameren

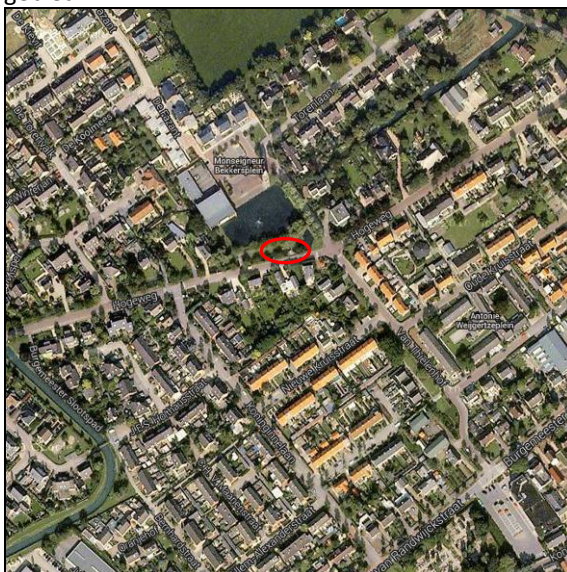
Dit gemaal ligt aan de rand van de bebouwde kom van Gameren langs een doorgaande weg. Ten oosten van het gemaal ligt een boerenbedrijf en ten westen ligt een weiland, grenzend aan enkele woonhuizen.

Afbeelding 3.1 ligging van plangebied in Gameren (google.maps.nl)

Gemaal Hogeweg te Rossum

Dit gemaal ligt midden in de bebouwde kom van Rossum. Ten noorden van dit gemaal ligt een viswater. Het water waarin het gemaal ligt is van de visvijver afgescheiden door een houten damwand. Zuidelijk en oostelijk van het gemaaltje liggen twee wegen. Op ongeveer 500 meter afstand van dit gemaal liggen de uiterwaarden van de Waal, welke zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. Het water waarin het gemaal gelegen is en de directe omgeving (bebouwd gebied) hebben geen relatie met dit Natura 2000-gebied.

Afbeelding 3.2 ligging van het plangebied in Rossum (google.maps.nl)

Gemaal Schenkeldijk te Nieuwendijk

Het gemaal aan de Schenkeldijk in Nieuwendijk (aan de overzijde tussen de nrs. 17 en 19 in) ligt in het landelijke gebied grenzende aan een akkerbouwperceel en aan een geasfalteerde weg in het buitengebied.

Afbeelding 3.3 ligging van het plangebied in Nieuwendijk (google.maps.nl)

Gemaal Fortgracht nabij Werkendam

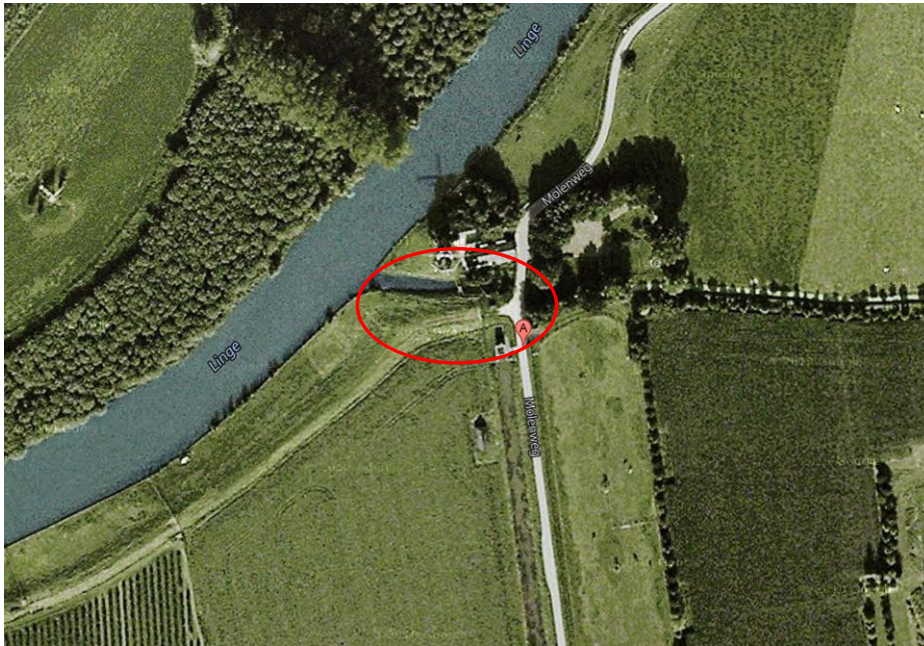
Dit gemaal ligt ten oosten van fort Altena vlakbij een afrit van de A27. De locatie ligt ingeklemd tussen de rijksweg A27 en een drukke doorgaande weg. Het tussenliggende gebied bestaat uit een eiland waarop Fort Altena is gelegen met daaromheen de bijbehorende grachten. Het gemaal ligt tussen de gracht en een watergang die van noord naar zuid loopt.

Afbeelding 3.4 ligging van het plangebied in Werkendam (google.maps.nl)

Gemaal de Vlinder aan de molenweg te Deil

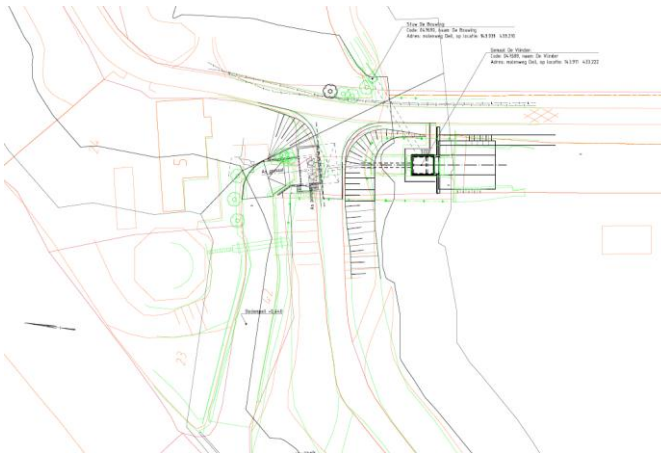
Gemaal de Vlinder ligt net ten zuiden van de Linge, buiten de bebouwde kom van Deil. Het omringende gebied bestaat uit weilanden en de Linge. Op circa 800 meter ligt de bebouwde kom van Deil en op circa 700 meter de bebouwde kom van Enspijk.

Afbeelding 3.5 ligging van het plangebied in Deil (google.maps.nl)

3.2 Projectvoornemen

In Gameren, Rossum, Werkendam, Nieuwendijk en Deil zullen in opdracht van het waterschap gemalen worden vervangen. Hieronder wordt als voorbeeld het projectgebied van gemaal de vlinder afgebeeld.

Afbeelding 3.6 projectvoornemen gemaal de vlinder.

Bij de gemalen bij Werkendam, Nieuwendijk, Gameren en Rossum worden de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Maaien.
- Aanbrengen boombeschermingen;
- Afdammen van de watergang(en);
- Toepassen overbruggingsbemaling;
- Toepassen verkeersvoorzieningen;
- Grondwerkzaamheden;
- Verwijderen bestaande constructie (verschilt per gemaal);
- Aanbrengen stalen en houten damwanden, houten palen, betonnen deksloof, diverse prefab;
- betonnen onderdelen, diverse overige voorzieningen;
- Aanbrengen mechanische onderdelen;
- Aanbrengen leidingwerk;
- Aanbrengen automatisering;
- Aanbrengen (half) verhardingen;
- Aanbrengen talud en bodembescherming;
- Herstellen taluds;
- Inzaaien.

Bij het gemaal "De Vlinder" bij Deil worden de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Afdammen inlaat watergang en uitlaat watergang;
- Kappen bomen;
- Tijdelijke pompinstallatie;
- Slopen volledige bestaande constructies: inlaatkoker, dijkdoorvoer, bovenbouw, uitlaatconstructie;
- Plaatsen damwandkuip;
- Bouwen gemaal, uitstroombak en persleiding;
- Bouwen bovenbouw gemaal met schakelkasten;
- Houten beschoeiing langs de inlaat tot aan de Linge;
- Bodembeschermingen;
- Afwerken terrein.

De voorgenomen werkzaamheden vallen onder de richtlijn "Implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen; Uitwerking voor Waterschap Rivierenland" (Prudon en Gorter, 2013). De werkzaamheden vallen specifiek onder het onderdeel "Werkzaamheden in het kader van inrichting en ruimtelijke ontwikkeling". Dit betekent dat als de voorgenomen werkzaamheden volgens de in de richtlijn opgenomen werkwijze worden uitgevoerd er een vrijstelling geldt van de ontheffingsplicht voor soorten uit tabel 2 van de Flora- en faunawet. Voor soorten die opgenomen zijn in tabel 3 van de Flora- en faunawet dient een ontheffing te worden aangevraagd, behalve als door het nemen van schade voorkomende en/of schade beperkende maatregelen de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet niet overtreden worden.

Omdat deze richtlijn op de werkzaamheden van toepassing is, zal de richtlijn geïmplementeerd worden in voorliggende natuurtoets.

4 Methodiek

4.1 Algemeen

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en ligging van beschermde gebieden is opgebouwd uit twee onderdelen:

- Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden en ligging van beschermde gebieden in de invloedssfeer van het project;
- Terreinbezoek naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

4.2 Bureauonderzoek

Bij de toetsing is met name gekeken naar de streng beschermde (Tabel 3) en overig beschermde (Tabel 2) soorten uit de Flora- en faunawet. Deze soorten zijn in Nederland zeldzaam of hebben een Europese bescherming (Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten) en moeten worden getoetst op voorkomen en effect. Treedt effect op of worden verbodsbepalingen overtreden, dan zijn er mogelijk maatregelen nodig om de effecten te voorkomen, verzachten of te compenseren om te voldoen aan de Flora- en faunawet. Algemene soorten (Tabel 1) zijn niet meegenomen in de toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in Nederland, dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt door de meeste projecten. Bovendien geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt de zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten, wordt over het algemeen voldoende aan de zorgplicht voldaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

Er zijn diverse bronnen geraadpleegd om een beeld te krijgen van de verspreiding en mogelijk voorkomen van beschermde soorten in en rond het plangebied. Aan de hand van deze informatie is een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in het plangebied voor kunnen komen, gezien de habitatvoorkeur van de betreffende soorten. De bronnen die zijn geraadpleegd, zijn:

- NDDF;
- www.telme.nl;
- Landelijke verspreidingsatlassen;
- Regionale verspreidingsatlassen;
- Potentiële leefgebiedenkaart (waterschap rivierenland).

Naast de bronnen met soortinformatie, is voor het bepalen van de ligging van beschermde gebieden gebruik gemaakt van de gebiedendatabase op de website van het Ministerie van EZ. Gekeken is naar de ligging van Natura 2000-gebieden ten opzichte van het plangebied en naar de instandhoudingsdoelstellingen van deze gebieden. Afhankelijk van de instandhoudingsdoelstellingen kan het effect worden bepaald. Hiernaast is gebruik gemaakt van de kaarten op de website van de provincies Gelderland en Brabant (interactieve kaart EHS), om te bepalen of het plangebied overlapt of grenst aan het NNN. Toetsing vindt plaats aan de hand van de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN (Spelregels NNN).

Met behulp van landelijke verspreidingsatlassen is nagegaan of in het verleden zwaarder beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij de plangebieden. Deze atlassen maken veelal gebruik van atlasblokken (5 x 5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom betrekking op een groter gebied dan specifiek de plangebieden.

4.3 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenemd bureaustudie is bepaald in hoeverre de aanwezigheid van beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Op 10 november is een verkennend terreinbezoek aan het gebied afgelegd om te bepalen in hoeverre aan de hand van de soorten uit de bureaustudie en aan de hand van het voorkomen van geschikt habitat beschermde soorten kunnen voorkomen. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de

fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

4.4 Effectbeoordeling en advies vervolgtraject

Aan de hand van de bevindingen uit het bureauonderzoek en de resultaten van het verkennend terreinbezoek kan worden bepaald of een vervolgonderzoek nodig is om beschermde soorten uit te sluiten en om te bepalen wat de effecten zijn. Tevens kan worden geadviseerd over de te volgen procedure inzake de natuurwetgeving.

5 Resultaten gebiedsonderzoek

5.1 Beschermde soorten

5.1.1 *Bureauonderzoek*

Om een inschatting te maken van de soortgroepen en specifieke soorten die in en rond het plangebied voorkomen, is de landelijke databank voor natuurwaarnemingen geraadpleegd, waaronder NDFF en telmee.nl. Telmee.nl is het invoerportaal van de landelijke Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's). Er kan informatie over diverse soortgroepen tot op kilometerhokniveau worden verkregen. De invoeringen van Telmee zijn grotendeels gevalideerd. Alleen de gevalideerde gegevens zijn in voorliggende toetsing gebruikt. Ook zijn de potentieel leefgebied kaarten van het Waterschap Rivierenland gebruikt om een inschatting te maken welke soorten voor kunnen komen in het plangebied.

Aanvullende gegevens over het mogelijk voorkomen van beschermde soorten is verkregen uit verschillende verspreidingsatlassen. Het betreft hier gegevens van de soortgroepen broedvogels (SOVON, 2002), zoogdieren (Limpens *et al.*, 2010), reptielen en amfibieën (www.RAVON) en insecten (www.Naturalis.nl\EIS).

Uit de landelijke en provinciale verspreidingsinformatie en uit atlassen (5 x 5 kilometerhok) blijkt dat in of nabij het plangebied in het verleden diverse beschermde soorten zijn waargenomen. Dit betreft onderstaande zwaarder beschermde (Tabel 2 en 3 Flora- en faunawet) soorten. Vogels zijn beschermd onder de Flora- en faunawet. De vogels zijn onderverdeeld in soorten met jaarrond beschermde nesten (categorie 1-4) en niet jaarrond beschermde nesten (categorie 5 - waarvan inventarisatie gewenst is). Gekeken is naar de verspreiding van categorie 1-4 soorten en soorten van categorie 5 die mogelijk zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

In de literatuur en geraadpleegde bronnen worden de volgende waarnemingen vermeld voor de directe omgeving van de plangebieden (Flora- en faunawetsoorten Tabel 2, 3 of soorten met jaarrond beschermde nesten):

Gameren (Gemaal Startstraat)

Vogels

Categorie 1-4 (nesten jaarrond beschermd): Buizerd, gierzwaluw, huismus, ooievaar, roek, sperwer.

Categorie 5: Er worden geen omstandigheden verwacht die nesten van categorie 5 soorten rechtvaardigen tot jaarrond beschermde nesten. Er zijn geen nesten van categorie 5 soorten aangetroffen die zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

Zoogdieren

Zwaarder beschermd: Bever, gewone dwergvleermuis.

Reptielen/amfibieën

Zwaarder beschermd: Kamsalamander, rugstreeppad, heikikker, poelkikker.

Vissen

Zwaarder beschermd: Kleine modderkruiper, bittervoorn.

Vlinders Libellen,

Zwaarder beschermd: Rivierrombout.

Flora

Zwaarder beschermd: Wilde marjolein.

Rossum (Gemaal Hogeweg)

Vogels

Categorie 1-4 (nesten jaarrond beschermd): Boomvalk, buizerd, gierzwaluw, huismus, ooievaar, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil.

Categorie 5: Er worden geen omstandigheden verwacht die nesten van categorie 5 soorten rechtvaardigen tot jaarrond beschermde nesten. Er zijn geen nesten van categorie 5 soorten aangetroffen die zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

Zoogdieren

Zwaarder beschermd: Bever, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis.

Reptielen/ amfibieën

Zwaarder beschermd: Kamsalamander, heikikker, poelkikker.

Vlinders/Libellen

Zwaarder beschermd: Rivierrombout

Vissen

Zwaarder beschermd: Kleine modderkruiper, bittervoorn

Flora

Zwaarder beschermd: Ruig klokje, veldsalie, wilde marjolein.

Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Vogels

Categorie 1-4 (nesten jaarrond beschermd): Buizerd, huismus, kerkuil, ooievaar, roek, slechtvalk.

Categorie 5: Er worden geen omstandigheden verwacht die nesten van categorie 5 soorten rechtvaardigen tot jaarrond beschermde nesten. Er zijn geen nesten van categorie 5 soorten aangetroffen die zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

Zoogdieren

Zwaarder beschermd: Bever, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meer-vleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis.

Reptielen/ amfibieën

Zwaarder beschermd: geen.

Vlinders/Libellen

Zwaarder beschermd: geen.

Vissen

Zwaarder beschermd: Kleine modderkruiper, bittervoorn.

Flora

Zwaarder beschermd: Grote keverorchis

Werkendam (Gemaal Fortgracht)

Vogels

Categorie 1-4 (nesten jaarrond beschermd): Buizerd, ooievaar, roek, slechtvalk, sperwer, boomvalk, kerkuil, gierzwaluw, wespandief.

Categorie 5: Er worden geen omstandigheden verwacht die nesten van categorie 5 soorten rechtvaardigen tot jaarrond beschermde nesten. Er zijn geen nesten van categorie 5 soorten aangetroffen die zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

Zoogdieren

Zwaarder beschermd: Bever, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis.

Reptielen/ amfibieën

Zwaarder beschermd: Rugstreeppad.

Vlinders/Libellen

Zwaarder beschermd: geen.

Vissen

Zwaarder beschermd: Kleine modderkruiper, bittervoorn.

Flora

Zwaarder beschermd: geen.

Overige beschermde soorten

Er zijn geen overige beschermde soorten te verwachten.

Deil (Gemaal "de Vlinder")

Vogels

Categorie 1-4 (nesten jaarrond beschermd):Buizerd, ooievaar, roek, gierzwaluw, huismus, kerkuil, sperwer.

Categorie 5: Er worden geen omstandigheden verwacht die nesten van categorie 5 soorten rechtvaardigen tot jaarrond beschermde nesten. Er zijn geen nesten van categorie 5 soorten aangetroffen die zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

Zoogdieren

Zwaarder beschermd: Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, watervleermuis.

Vissen

Zwaarder beschermd: Grote modderkruiper, bittervoorn.

Planten

Zwaarder beschermd: Daslook, grote kever orchis.

Potentiële leefgebieden

Naast genoemde soorten blijkt uit de potentiële leefgebieden kaarten van Waterschap Rivierenland dat er voor de volgende soorten potentieel leefgebied in de plangebieden voorkomt:

Tabel 5.1 mogelijke soorten volgens de potentiële leefgebieden kaarten van Waterschap Rivierenland, het leefgebied van de tussen haakjes aangegeven soorten bevindt zich in de omgeving van het gemaal.

Gemaal	Potentieel leefgebied van
Gameren (Gemaal Startstraat)	(Waterspitsmuis)
	(Zwarte Stern, Krabbescheer, Groene Glazenmaker)
	(Heikikker)
Rossum (Gemaal Hogeweg)	-
Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)	Waterspitsmuis
	Heikikker
	(Noordse woelmuis)
Werkendam (Gemaal Fortgracht)	Waterspitsmuis
	(Rugstreeppad)
Deil (Gemaal De Vlinder)	

Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort, in combinatie met kennis van de terreingeschiedenis voor de soorten, is nagegaan of de soorten die uit de bureaustudie blijken mogelijk in het plangebied of de omgeving kunnen voorkomen.

Het voorkomen van wettelijk beschermde soorten in het uurhok of kilometerhok betekent niet dat deze soorten zich in (de omgeving van) het plangebied bevinden. Het plangebied omvat slechts een klein deel van het kilometerhok en daarmee ook een beperkt aantal verschillende biotopen en habitats. Met behulp van het terreinbezoek is nagegaan welke dit zijn. Hierdoor kan meer duidelijkheid gegeven worden over de voorkomende dan wel verwachte soorten in het plangebied.

5.1.2 **Terreinbezoek**

Op 10 november 2014, (gemiddelde temperatuur 9.5 °C, half bewolkt (KNMI)) is een eenmalig terreinbezoek aan het plangebied afgelegd door twee deskundig ecologen van Antea Group. Naast directe waarnemingen kan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de aanwezige beschermde soorten. Dit is noodzakelijk, omdat enkele seizoensgebonden soorten flora en fauna mogelijk niet kunnen worden waargenomen. Aan de hand van de aangetroffen biotoop en habitatvoorkeur(en) kunnen echter wel indicaties worden gegeven van het mogelijk voorkomen van deze soorten in het plangebied.

Gemaal Startstraat te Gameren

Het gemaal ligt net buiten de bebouwde kom van Gameren. Aan de zuidzijde van het gemaal is veel waterkroos aanwezig in het water. Aan de noordzijde zijn de oevers vlak aflopend en begroeid met grassen. Hier en daar staat riet langs de oever. Tussen de houten planken van het gemaal groeit wolfsfoot maar er zijn geen beschermde muurplanten aangetroffen. Vleermuizen (en andere zoogdieren) hebben geen mogelijkheid om zich in dit gemaal te huisvesten. Aan de oostzijde van de watergang staat een rij bomen als afscheiding van het naastliggende perceel. De watergang is op diverse plekken bevestigd. Hierbij zijn bittervoorn, kleine modderkruiper en marm grondel gevonden.

Afbeelding 5.1 a, b) Het gemaal Startstraat te "Gameren".

Afbeelding 5.2 a, b) In de watergang aangetroffen beschermde vissoorten (kleine modderkruiper en bittervoorn).

Gemaal Hogeweg te Rossum

Dit gemaal in de bebouwde kom van Rossum ligt in een visrijke watergang die grenst aan de visvijver van visvereniging HSV De Fint. De watergang is rijk aan planten, zoals de waterlelie. De oevers zijn dicht begroeid met brandnetels en grassen en hier en daar riet. Tussen de houten balken van het gemaal groeien grassen en mossen. De watergang is uitgebreid bevestigd; hierbij is alleen de driedoornige steekbaars aangetroffen.

Afbeelding 5.3 a, b) Het gemaal aan de Hogeweg in Rossum.

Gemaal Schenkeldijk te Nieuwendijk

De oevers van de watergang zijn zeer steil en geheel begroeid met gras. In het water groeit onder andere waterkroos en mattenbies. De watergang is uitgebreid bevestigd. In de watergang zijn driedoornige stekelaars en snoek aangetroffen.

Afbeelding 5.4 a, b) Het gemaal aan de Schenkeldijk in Nieuwendijk

Afbeelding 5.5 Snoek in de watergang, nabij het gemaal aan de Schenkeldijk.

Gemaal Fortgracht nabij Werkendam

Het gemaal bij fort Altena bij Werkendam verbindt twee grotere plassen. Langs de waterkant groeit riet en in het water de waterlelie. Op de dijk groeien grassen en kruiden die typerend zijn voor voedselrijke omstandigheden zoals brandnetel, witte dovenetel en ridderzuring. Bij het bevissen van de watergang is alleen de zeelt gevonden.

Afbeelding 5.6 Het gemaal bij fort Altena.

Gemaal de Vlinder aan de Molenweg te Deil

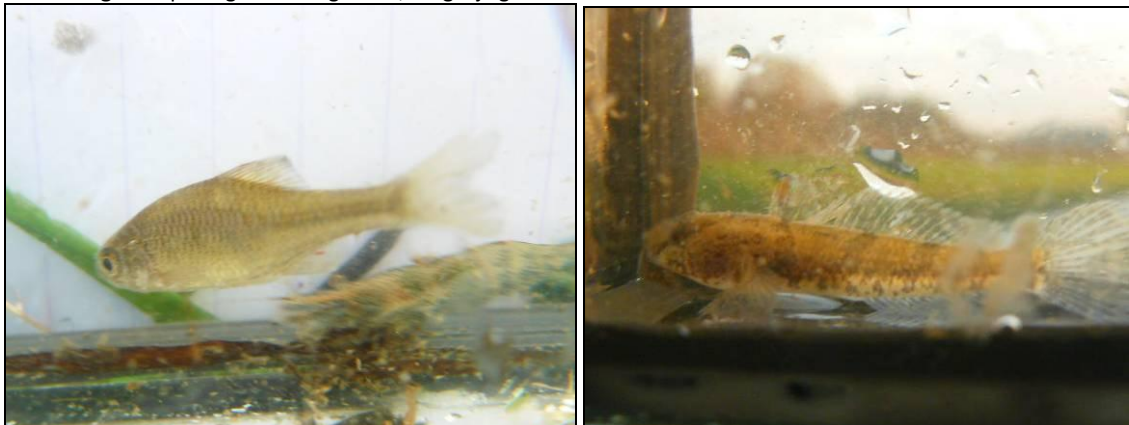
Het gemaal ligt in een rechte watergang. De steile oevers (inclusief het talud) zijn begroeid met gras en worden regelmatig gemaaid. De watergang staat in verbinding met het water van de Linge. In de watergang zijn rietvoorn en marm grondel gevonden. Ook zijn bij het bezoek, de bruine rat, groene kikker en rivierkreeft aangetroffen. In het gemaal zijn openingen aangetroffen die mogelijk schuilplaats bieden voor vleermuizen.

Afbeelding 5.7 Het gemaal "de Vlinder" bij Deil.

Afbeelding 5.8 Openingen in het gemaal, mogelijk geschikt voor vleermuizen.

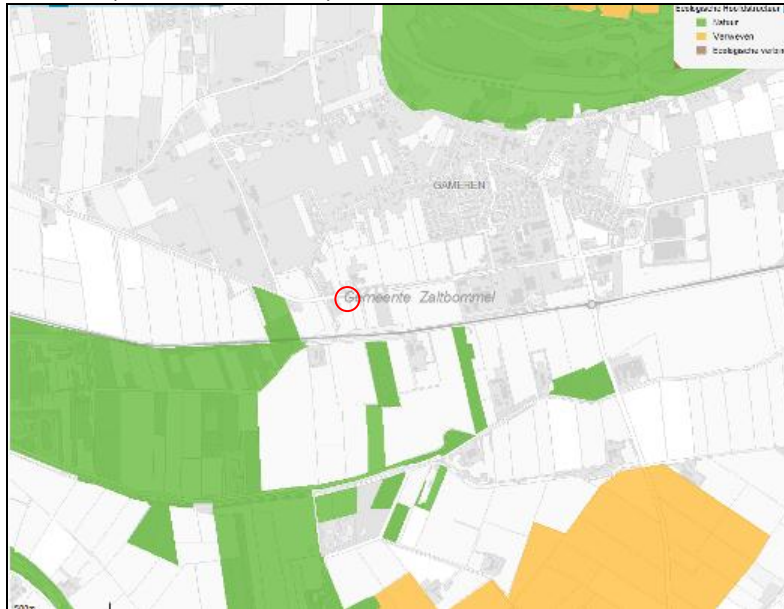

Afbeelding 5.9 Vissen in de watergang (rietvoorn en marm grondel).

5.2 Beschermde gebieden

5.2.1 Netwerk Natuur Nederland

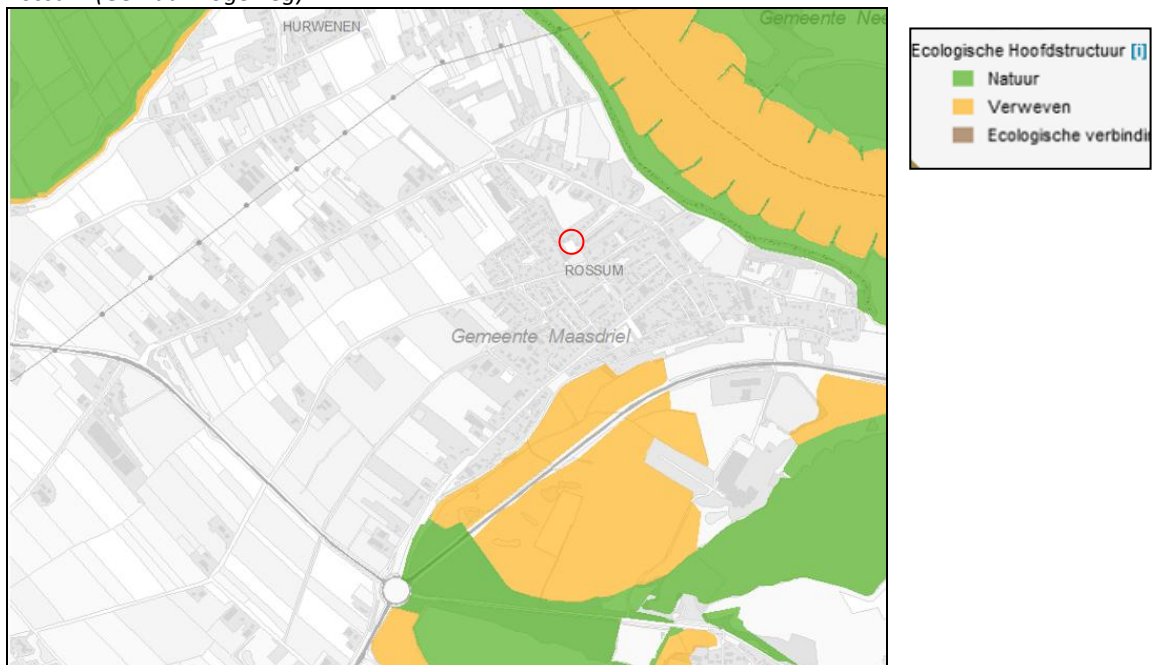
Gameren (Gemaal Startstraat)

Afbeelding 5.10 NNN gebieden in de omgeving van het plangebied (atlas provincie Gelderland).

Afbeelding 5.10 geeft het NNN ter hoogte van Gameren weer. Het plangebied valt buiten het NNN.

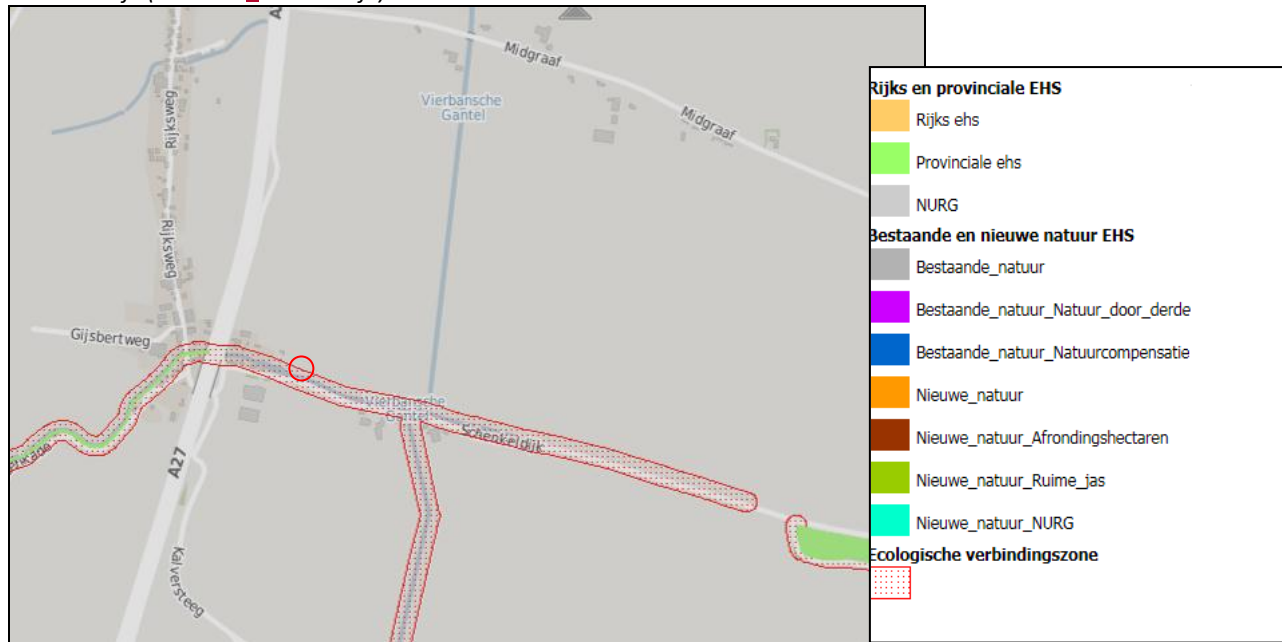
Rossum (Gemaal Hogeweg)

Afbeelding 5.11 NNN gebieden in de omgeving van Rossum (atlas provincie Gelderland).

Afbeelding 5.11 geeft het NNN ter hoogte van Rossum weer. Er liggen geen NNN gebieden in de omgeving van het plangebied.

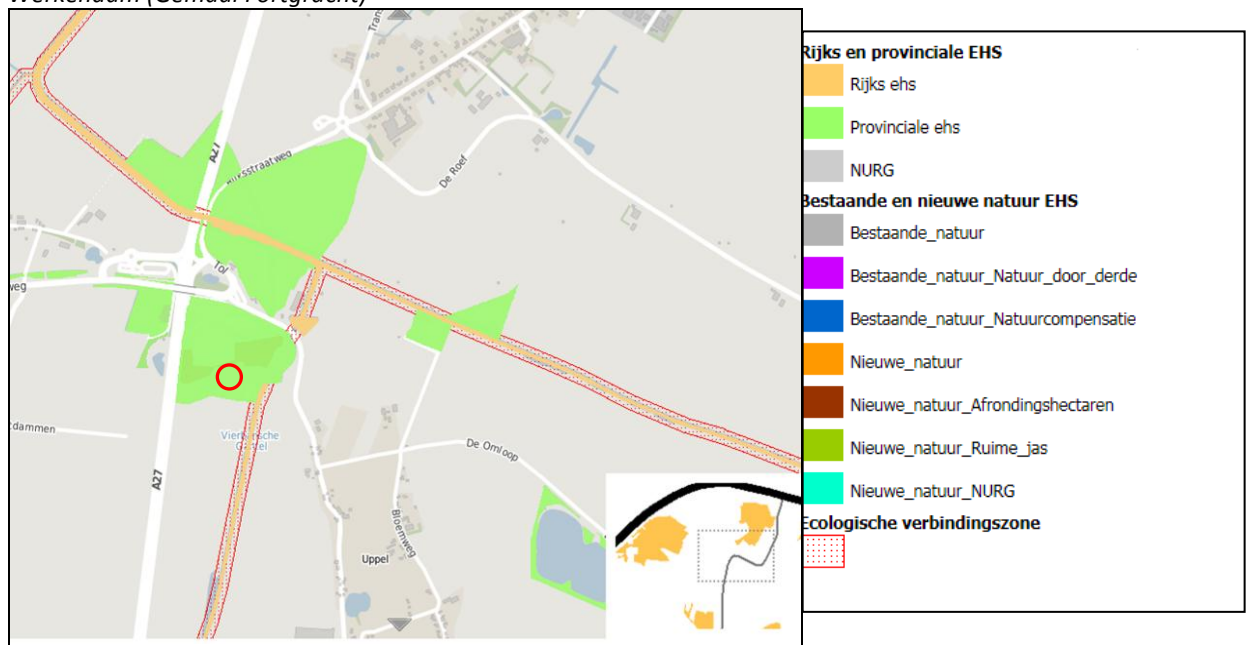
Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Afbeelding 5.12 het plangebied ligt binnen een ecologische verbindingszone (atlas provincie Brabant).

Afbeelding 5.12 geeft het NNN rondom het plangebied in Nieuwendijk weer. Het plangebied ligt binnen de natuurverbinding. Doelsoorten voor deze natuurverbinding zijn kleine watersalamander, bruine en groene kikker, diverse muizensoorten, konijn, haas, bunzing, wezel en hermelijn (mjpo.nl).

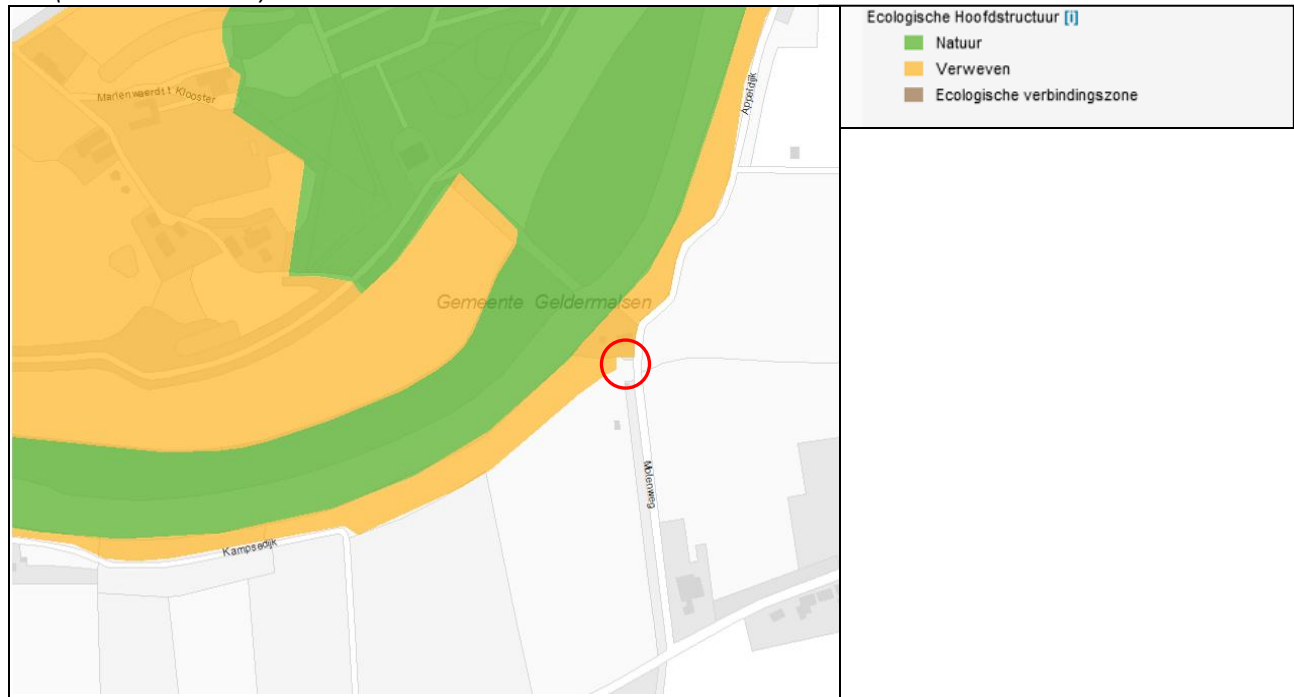
Werkendam (Gemaal Fortgracht)

Afbeelding 5.13 NNN natuur en ecologische verbindingszones in de omgeving van het plangebied.

Afbeelding 5.13 geeft het NNN rondom het plangebied in Werkendam weer. Het plangebied valt onder bestaande natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur, in de nieuwe naamgeving NNN.

Deil (Gemaal de vlinder)

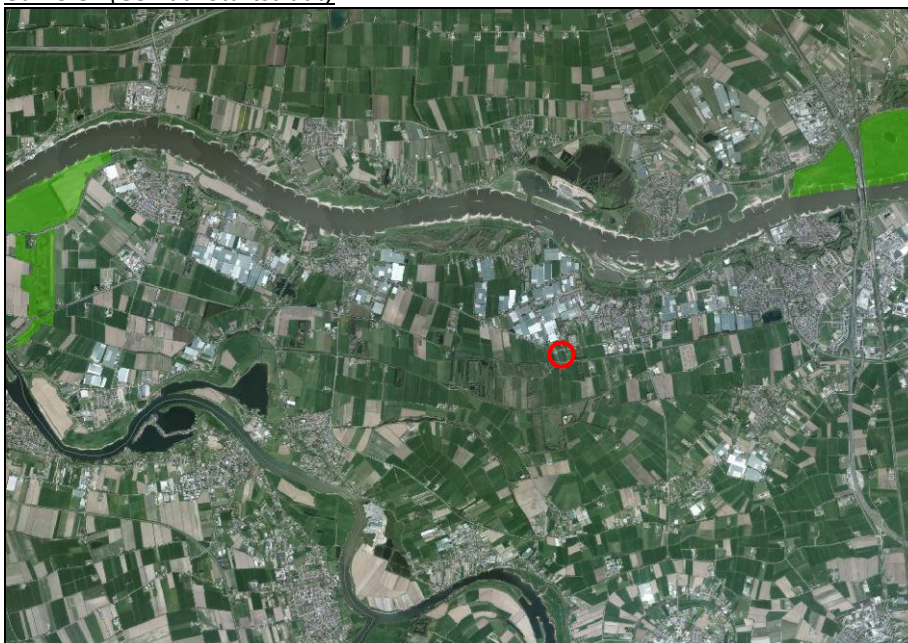
Afbeelding 5.14 NNN natuur en ecologische verbindingzones in de omgeving van het plangebied.

Afbeelding 5.14 geeft het NNN rondom het plangebied in Deil weer. Het plangebied grenst aan het verwevingsgebied van de ecologische hoofdstructuur (NNN).

5.2.2

Natura 2000

Gameren (Gemaal Startstraat)

Afbeelding 5.15 Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied (Atlas provincie Gelderland).

Het gemaal in Gameren ligt op 4.5 km afstand van het Natura 2000-gebied Rijntakken.

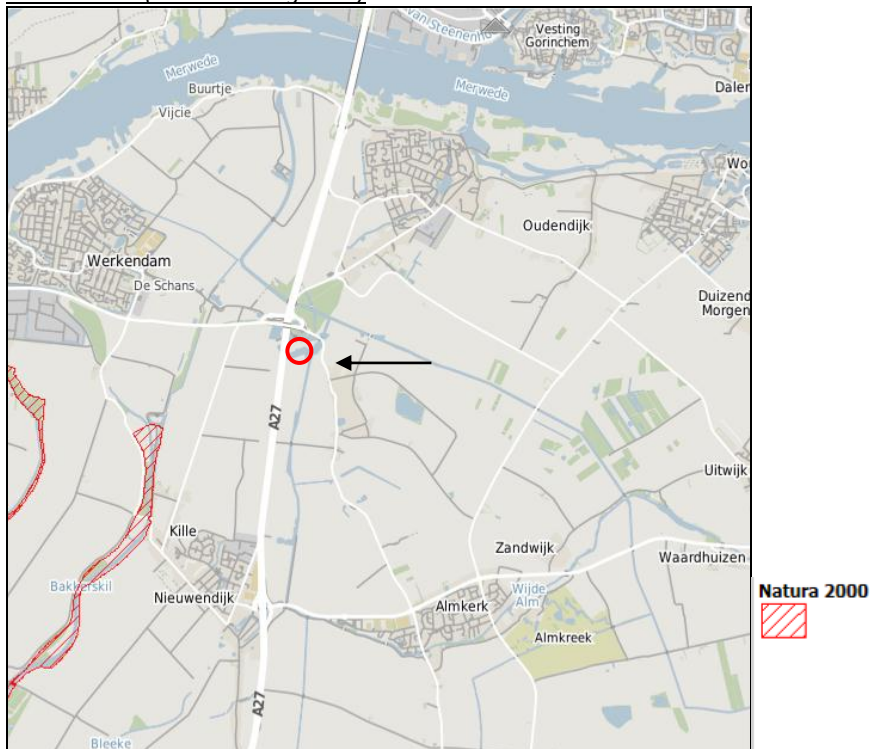
Rossum (Gemaal Hogeweg)

Afbeelding 5.16 Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied (Atlas provincie Gelderland).

Het gemaal in Rossum ligt op 328 meter van het Natura 2000-gebied Rijntakken.

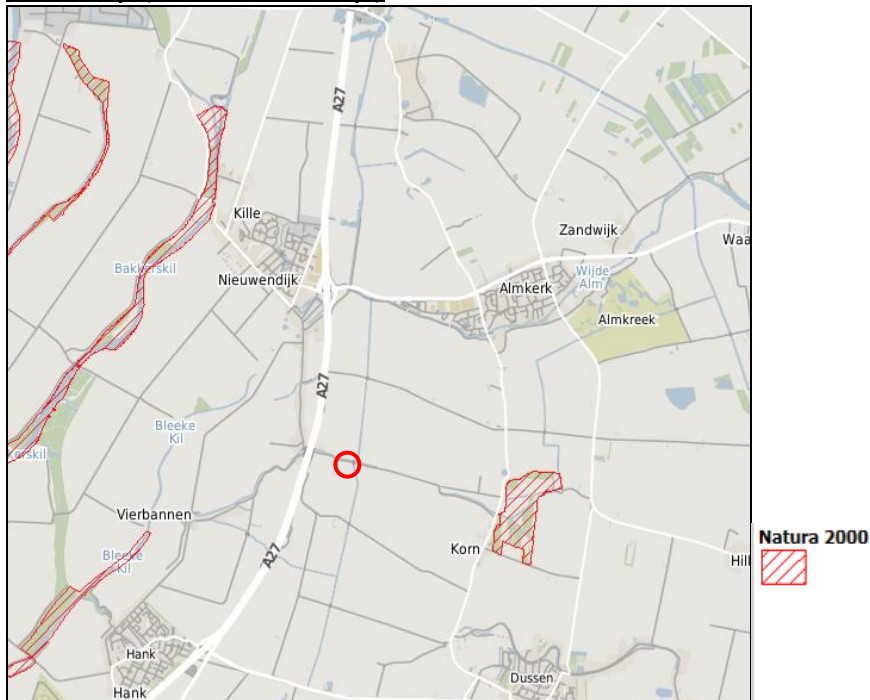
Werkendam (Gemaal Fortgracht)

Afbeelding 5.17 Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied (Atlas provincie Brabant).

Plangebied ligt op ca. 2 km afstand van het Natura 2000-gebied "Biesbosch"

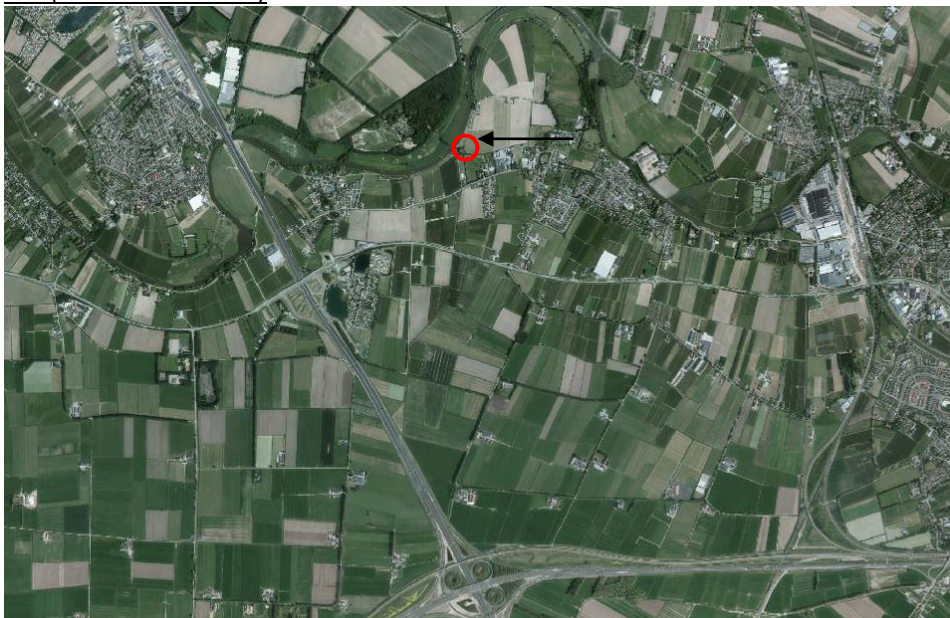
Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Afbeelding 5.18 Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied (atlas provincie Brabant).

Plangebied ligt op ca. 1.8 km afstand van Natura 2000-gebied "Loevestein, Pompveld en Kornseboezem" en op ongeveer 2 km afstand van Natura 2000-gebied "Biesbos"

Deil (Gemaal de Vlinder)

Afbeelding 5.19 Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied (atlas provincie Gelderland).

Het gemaal bij Deil ligt op 7.1 km afstand van Natura 2000-gebied Rijntakken en op 6.5 km afstand van Natura 2000-gebied Lingegebied en Diefdijk-zuid.

6 Toetsing natuurwetgeving

6.1 Effectbepaling project

6.1.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natuurnetwerk Nederland

Voor wat betreft het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is er alleen bij directe aantasting sprake van vervolgstappen in de vorm van compensatie. Het gemaal bij Nieuwendijk ligt in een natuurverbinding (voormalig ecologische verbindingzone). Het gemaal bij Werkendam ligt in NNN natuur en het gemaal bij Deil ligt in NNN verwevingsgebied.

Het is van belang dat de aangewezen gebieden en verbindingzone geen negatief effect ondervinden als gevolg van de werkzaamheden. Omdat de nieuwe gemalen in vorm en functie niet verschillen van de huidige, zijn permanente negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden uit te sluiten.

Tijdelijke negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden als gevolg van de werkzaamheden zijn slechts zeer beperkt. De werkzaamheden vinden lokaal plaats en alleen aan de gemalen zelf. Op grond hiervan worden in de toekomstige situatie geen problemen verwacht in verband met het functioneren van het NNN als gevolg van de realisatie van het planvoornemen.

Nieuwendijk

Tijdelijke effecten op de natuurverbinding als gevolg van de werkzaamheden zijn op voorhand niet geheel uit te sluiten. De natuurverbinding dient tijdens de werkzaamheden functioneel te zijn en is bestemd voor de soorten kleine watersalamander, bruine en groene kikker, diverse muizensoorten, konijn, haas, bunzing, wezel en hermelijn (mjpo.nl).

Voor de zoogdieren geldt dat deze voldoende mobiel zijn. Een korte onderbreking van de verbinding zal voor deze mobiele soorten geen probleem opleveren. Voor minder mobiele soorten als groene- en bruine kikker, maar ook voor de kleine watersalamander zorgt het vervangen van het gemaal mogelijk voor een tijdelijk negatief effect op de functionaliteit van de verbindingzone. Wanneer de werkzaamheden buiten de paringstijd worden uitgevoerd (globaal maart tot juni), zal dit echter geen negatief effect hebben op de in de omgeving voorkomende populatie. Het resteffect beperkt zich dan tot het tijdelijk verstoren van eventueel aanwezige mitigatieroutes. Dit is een zeer beperkt en tijdelijk effect.

Natura 2000-gebieden

Het gemaal bij Deil ligt op 7.1 km afstand van Natura 2000-gebied Rijntakken en op 6.5 km afstand van Lingegebied en diefdijk-zuid. Het gemaal bij Werkendam ligt op ca. 1.8 km afstand van "Loevestein, Pompveld en Kornseboezem" en op ongeveer 2 km afstand van "Biesbosch". Het plangebied bij Nieuwendijk ligt op ca. 2 km afstand van het Natura 2000-gebied "Biesbosch". Het gemaal in Rossum ligt op 328 meter van het Natura 2000-gebied rijntakken. Het gemaal in Gameren ligt op 4.5 km afstand van het Natura 2000-gebied Rijntakken.

Gezien de afstand tot de gebieden en de aard en omvang van de werkzaamheden is er geen sprake van een (significant) verstorend effect. Ook leidt de voorgenomen ontwikkeling niet tot een toename van de stikstofdepositie in de betreffende Natura 2000-gebieden. Geconcludeerd kan worden dat significante effecten op de Natura 2000-gebieden op voorhand zijn uit te sluiten.

6.2 Effecten beschermde soorten

Er worden vijf gemalen vervangen. Deze werkzaamheden zijn in de richtlijn "implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen; Uitwerking voor Waterschap Rivierenland" opgenomen bij het onderdeel Ruimtelijke Ontwikkelingen. In deze paragraaf wordt getoetst of de voorgenomen Ruimtelijke Ontwikkelingen een negatief effect hebben op de in de plangebieden te verwachten beschermde soorten.

Effecten worden beschreven voor de zwaarder beschermde soorten (Tabel 2 en 3 Flora- en faunawet). Er wordt onderscheidt gemaakt per soortgroep.

Broedvogels

Voor alle vijf de plangebieden geldt dat met broedvogels in het algemeen relatief eenvoudig rekening gehouden kan worden. Dit kan door eventuele kap- en sloopwerkzaamheden niet uit te voeren in de broedtijd (globaal halverwege maart tot en met juli) en indien concreet broedgevallen aanwezig zijn. Op deze wijze zijn geen belemmeringen vanuit de Flora- en faunawet aan de orde.

Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden ingezet, maar doorlopen tot in het broedseizoen dan kan het verstoren van vogels voorkomen worden door continu door te werken en werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stil leggen. Op deze manier wordt voorkomen dat vogels tot broeden komen in het gebied waar gewerkt wordt.

Rondom de vijf plangebieden zijn geen jaarrond beschermde nesten van categorie 1-4 soorten aangetroffen. Ook zijn rondom het plangebied geen bomen aangetroffen met holen die gebruikt kunnen worden als nesten voor beschermde vogelsoorten. Het is daarom niet te verwachten dat de vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten die uit de bureaustudie naar voren zijn gekomen in of in de directe omgeving van het plangebied nestelen.

De mogelijke verstoringen van foerageergebied voor vogels in het plangebied is alleen van tijdelijke aard. De nieuwe situatie zal voor broedvogels te vergelijken zijn met de huidige. Op lange termijn zal er dus geen sprake zijn van negatieve effecten op vogelsoorten.

Vleermuizen

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van de plangebieden diverse vleermuissoorten aanwezig zijn. Alle vleermuissoorten zijn zwaarder beschermd onder de Flora- en faunawet. Bij het verwijderen van bebouwing en het kappen van vooral oudere bomen moet te allen tijde rekening worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen.

Vleermuizen foerageren tijdens schemering mogelijk rondom de 5 gemalen. Aangezien de werkzaamheden buiten de foerageertijden van de vleermuizen worden uitgevoerd (tijdens daglicht), zijn effecten op het foerageergebied van de vleermuizen tijdens de werkzaamheden uitgesloten. Er vindt geen wezenlijke verandering van het plangebied plaats, permanent negatieve effecten op vleermuizen zijn dan ook uitgesloten.

Verblijfplaatsen Deil

Bij het gemaal "de Vlinder" bij Deil, zijn in het gebouw waarin het gemaal gevestigd is holtes aangetroffen die mogelijk geschikte schuilplaatsen bieden voor vleermuizen. In de omgeving van het gemaal zijn volgens gegevens van telmee.nl in het verleden gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en watervleermuis gevonden. Negatieve effecten op deze zwaar beschermde soorten bij het slopen van het gemaal zijn op voorhand niet uit te sluiten. Er zal daarom nader onderzoek moeten worden verricht naar het gebruik door vleermuizen van dit gemaal.

Verblijfplaatsen overige gemalen

De overige gemalen zijn niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Er is geen bebouwing aanwezig en er zijn geen bomen in de directe omgeving aanwezig die binnen de invloedssfeer van het gemaal staan. Tijdens het veldbezoek zijn bij deze gemalen dan ook geen geschikte omstandigheden gevonden voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Negatieve effecten op vleermuizen zijn bij deze gemalen dan ook uitgesloten.

Overige zoogdieren

Gameren (Startstraat) / Rossum (Hogeweg) / Werkendam (Fortgracht) / Nieuwendijk (Schenkeldijk)

Uit de bureaustudie komt de bever naar voren in de nabijheid van de gemalen in Werkendam, Nieuwendijk, Gameren en Rossum. Uit het veldbezoek blijkt dat voor deze soort het plangebied geen geschikt biotoop biedt. Dit komt onder andere door de afwezigheid van bos en grotere wateren. Tevens zijn geen sporen van deze soort gevonden. Negatieve effecten op de bever zijn dus uitgesloten.

Gameren (Startstraat) / Werkendam (Fortgracht) / Nieuwendijk (Schenkeldijk)

Uit de potentiële leefgebiedenkaart van Waterschap Rivierenland blijkt dat de directe omgeving van de gemalen bij Nieuwendijk, Gameren en Werkendam potentieel leefgebied bieden voor de waterspitsmuis (Tabel 3 Flora- en faunawet). Deze soort komt hier echter niet voor volgens de NDFF data en de gegevens van Telmee.

De waterspitsmuis komt voor in en langs schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Hij wordt aangetroffen bij beken, rivieren, sloten, plassen en daar waar grondwater opwelt. Ook wordt hij veelvuldig gezien langs de binnenduinrand, natuurlijke duinmeren en kunstmatige infiltratiegebieden. De waterspitsmuis komt alleen daar voor waar bodem bedekkende vegetatie aanwezig en waar binnen een straal van 500 meter water is te vinden. Bovendien moet er in de oevers voldoende schuilmogelijkheid zijn waar de waterspitsmuis zich kan terugtrekken om zijn prooiën op te eten.

Het voorkomen van deze soort in de oevers rondom de gemalen bij Werkendam, Gameren en Nieuwendijk kan door het ontbreken van geschikt biotoop worden uitgesloten. De oevers zijn niet geschikt voor het voorkomen van de waterspitsmuis door het ontbreken van ruige begroeiing.

Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Uit de potentiële leefgebiedenkaart van Waterschap Rivierenland blijkt dat in de omgeving van het gemaal bij Nieuwendijk potentieel leefgebied van de noordse woelmuis voorkomt. Het voorkomen van deze soort blijkt niet uit andere literatuur, zoals gegevens van NDFF en Telmee.nl. De oevers van het gemaal zijn echter tijdens het terreinbezoek niet geschikt gebleken voor het voorkomen van de noordse woelmuis door het ontbreken van hoog opgaande vegetatie (zoogdierverseniging, 2014). De kanten zijn steil en kort gemaaid. Het voorkomen van de noordse woelmuis in het plangebied bij Nieuwendijk is dus uitgesloten.

Deil (Gemaal de Vlinder)

Uit de bureaustudie komen geen andere zoogdieren dan vleermuizen naar voren in de omgeving van het gemaal de Vlinder bij Deil. In de omgeving van het gemaal is ook geen biotoop aangetroffen voor zwaardere beschermde zoogdiersoorten.

Vissen

Deil (Gemaal de Vlinder)

Uit de bureaustudie blijkt dat in de omgeving van het gemaal in Deil de grote modderkruiper en de bittervoorn (beide Tabel 3 Flora- en faunawet) voorkomen. Voor beide soorten biedt het plangebied geschikt biotoop. De bittervoorn is voor zijn voortplanting afhankelijk van het voorkomen van zoetwatermosselen, bij het gemaal in Deil is de aanwezigheid van zoetwatermosselen vastgesteld. Wanneer er gewerkt wordt volgens de voorwaarden zoals opgenomen in de richtlijn (Implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen; Uitwerking voor Waterschap Rivierenland), waarin onder andere wordt gesteld dat individuen voor aanvang van de werkzaamheden afgevangen moeten worden en er niet gewerkt mag worden bij temperaturen onder de 0°C, zijn negatieve effecten op deze soorten uit te sluiten en is geen aanvullend onderzoek of ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Overige gemalen

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van de gemalen de kleine modderkruiper (Tabel 2 Flora- en faunawet) en de bittervoorn (Tabel 3 Flora- en faunawet) voorkomen. De diverse plangebieden bieden ook geschikt biotoop voor deze soorten. De bittervoorn is voor zijn voortplanting afhankelijk van het voorkomen van zoetwatermosselen, deze mosselen kunnen worden verwacht in de projectgebieden. In de watergang bij het gemaal in Gameren zijn deze soorten aangetroffen. Wanneer er gewerkt wordt volgens de voorwaarden zoals opgenomen in de richtlijn (Implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen; Uitwerking voor Waterschap Rivierenland), waarin onder andere wordt gesteld dat individuen voor aanvang van de werkzaamheden afgevangen moeten worden en er niet gewerkt mag worden bij temperaturen onder de 0°C, zijn negatieve effecten op deze soorten uit te sluiten en is geen aanvullend onderzoek of ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Amfibieën

Uit de bureaustudie komt naar voren dat rondom de te vervangen gemalen diverse zwaardere beschermde amfibieënsoorten aanwezig zijn.

Gameren (Gemaal Startstraat)

Uit de bureaustudie blijkt dat rondom het gemaal in Gameren kamsalamander, rugstreeppad, heikikker en poelkikker (allen Tabel 3 Flora- en faunawet) voorkomen. Het biotoop in het plangebied is, zij het matig, geschikt voor de soorten poelkikker en rugstreeppad. Ook het voorkomen van de kamsalamander kan niet op voorhand worden uitgesloten. Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen voor deze soort. Rondom de plangebieden zullen amfibieënschermen moeten worden geplaatst. Binnen deze schermen moeten aanwezige exemplaren van de beschermde soorten worden afgevangen en (direct) worden uitgezet in een ander geschikt biotoop. Dit afvangen moet gebeuren door, of onder supervisie van een deskundig ecooloog.

Uit de bureaustudie blijkt dat in de omgeving van het gemaal in het verleden de heikikker is waargenomen. De heikikker is een kritische soort die vooral voorkomt in vochtige heidegebieden, waar sprake is van veenvorming en in hoog- en laagveengebieden. Ook in de rest van zijn verspreidingsgebied is vocht en veenvorming een belangrijk element van zijn biotoop. De soort wordt ook wel aangetroffen in vochtige schraalgraslanden, duinvalleien, bosranden, langs meren en rivieren en in komkleigebieden. De aanwezigheid van laag struweel en hoge kruidige gewassen is hier van belang. Omdat geschikt biotoop met hoge kruidige gewassen of laag struweel ontbreekt, kan het voorkomen van de heikikker worden uitgesloten.

Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal in Nieuwendijk geschikt leefgebied voorkomt van de heikikker. Uit veldonderzoek blijkt dat er zeer beperkt landhabitat aanwezig is voor deze soort. Op basis van het aangetroffen biotoop is deze kritische soort niet te verwachten. Effecten op populaties van deze soort zijn daarom uitgesloten.

Werkendam (Gemaal Slotgracht)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal in Werkendam de rugstreep-pad voorkomt. Vanwege de werkzaamheden aan Fort Altena (directe omgeving) is op dit moment geschikt biotoop voor deze pioniersoort aanwezig. Ook in het plangebied zelf is voldoende biotoop aanwezig. Het voorkomen van deze soort in dit plangebied is daarom niet op voorhand uit te sluiten. Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen voor deze soort. Rondom de plangebieden zullen amfibieënschermen moeten worden geplaatst. Binnen deze schermen moeten aanwezige exemplaren van de beschermde soorten worden afgevangen en (direct) worden uitgezet in een ander geschikt biotoop. Dit afvangen moet gebeuren door, of onder supervisie van een deskundig ecooloog.

Rossum (Gemaal Hogeweg)

Rondom het gemaal in Rossum komen volgens de data van Telmee.nl de kamsalamander, heikikker en poelkikker (allen Tabel 3 Flora- en faunawet) voor. De omgeving van het gemaal biedt geen geschikt habitat, want deze is gecultiveerd en bestaat met name uit frequent gemaaid gras. Negatieve effecten op deze soorten als gevolg van de werkzaamheden zijn daarom uitgesloten.

Deil (Gemaal de Vlinder)

In de omgeving van het gemaal in Deil komen uit de bureaustudie geen zwaarders beschermde amfibieën naar voren. Tijdens het terreinbezoek is hier alleen de groene kikker gevonden. Er is geen geschikt biotoop aanwezig voor door de Flora- en faunawet beschermde soorten. Effecten op zwaarders beschermde amfibieën zijn bij dit gemaal dan ook uitgesloten.

Vlinders/ Libellen

Gameren (Gemaal Startstraat)/Rossum(Gemaal Hogeweg)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van de gemalen bij Gameren en Rossum de rivierrombout voorkomt. De biotoop voor de larven van deze soort bestaat uit zandige strandjes nabij de grote rivieren. Het voorkomen van larven van deze soort is hier dan ook uitgesloten. Volwassen exemplaren zullen geen last hebben van de werkzaamheden omdat ze erg mobiel zijn. Een negatief effect op deze soort is dan ook uitgesloten.

Gameren (Gemaal Startstraat)

Uit de bureaustudie blijkt dat in de omgeving van het gemaal in Gameren potentieel leefgebied voorkomt van de groene glazenmaker. Deze soort wordt echter niet vermeld in de gegevens van telmee en NDFF. Ook is er in de omgeving van het gemaal geen geschikt biotoop door het ontbreken van krabbenscheervelden. Op basis van deze gegevens zijn negatieve effecten op het voorkomen van deze soort uit te sluiten.

Overige gemalen

Bij de overige gemalen zijn geen beschermde vlinders/libellen aangetroffen. Op basis van het aangetroffen biotoop zijn deze soorten ook niet te verwachten. Effecten op beschermde vlinders en libelsoorten zijn dan ook uitgesloten.

Flora

Gameren (Gemaal Startstraat)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal bij Gameren wilde marjolein voorkomt. Uit de potentiële leefgebiedenkaart van de waterschappen blijkt dat er ook potentieel leefgebied aanwezig is voor krabbenscheer. Deze soorten zijn tijdens het terreinbezoek echter niet aangetroffen. In de periode waarin het terreinbezoek plaatsvond is wilde marjolein nog vegetatief te herkennen, hier is daarom tijdens het veldbezoek extra aandacht aan besteed. Krabbenscheer overwintert op de bodem maar leeft alleen in zeer helder water en is ondergedoken veelal ook zichtbaar. Van beide soorten zijn geen sporen aangetroffen. Op basis hiervan is het voorkomen van deze soorten in het plangebied bij Gameren uit te sluiten. Wel wordt geadviseerd om voorafgaand aan de werkzaamheden het plangebied (in het voorjaar) nogmaals te controleren op het voorkomen van deze soorten.

Rossum (Gemaal Hogeweg)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal bij Rossum ruig klokje, veldsalie en wilde marjolein voorkomt. Deze soorten zijn echter tijdens het terreinbezoek niet aangetroffen. In de periode waarin het terreinbezoek plaatsvond zijn deze soorten nog wel vegetatief te herkennen, hier is daarom tijdens het veldbezoek extra aandacht aan besteed. Van beide soorten zijn geen sporen aangetroffen. Op basis hiervan is het voorkomen van deze soorten in het plangebied bij Rossum uit te sluiten. Wel wordt geadviseerd om voorafgaand aan de werkzaamheden het plangebied (in het voorjaar) nogmaals te controleren op het voorkomen van deze soorten.

Nieuwendijk (Gemaal Schenkeldijk)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal bij Nieuwendijk de grote keverorchis voorkomt. Deze soort is echter tijdens het terreinbezoek niet aangetroffen. In de periode waarin het terreinbezoek plaatsvond is deze soort nog wel vegetatief te herkennen, hier is daarom tijdens het veldbezoek extra aandacht aan besteed. Van deze soort zijn geen sporen aangetroffen. Op basis hiervan is het voorkomen van deze soorten in het plangebied bij Nieuwendijk uit te sluiten. Wel wordt geadviseerd om voorafgaand aan de werkzaamheden het plangebied (in het voorjaar) nogmaals te controleren op het voorkomen van deze soort.

Werkendam (Gemaal Fortgracht)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal bij Werkendam geen zwaarder beschermde flora voorkomt. Tijdens het terreinbezoek zijn ook geen geschikte standplaatsen voor zwaarder beschermde flora aangetroffen. Op basis hiervan is het voorkomen van deze soorten in het plangebied bij Werkendam uit te sluiten.

Deil (Gemaal de Vlinder)

Uit de bureaustudie komt naar voren dat in de omgeving van het gemaal bij Deil daslook en grote keverorchis voorkomen. Deze soorten zijn echter tijdens het terreinbezoek niet aangetroffen. In de periode waarin het terreinbezoek plaatsvond zijn deze soorten nog wel vegetatief te herkennen, hier is daarom tijdens het veldbezoek extra aandacht aan besteed. Op basis hiervan is het voorkomen van deze soorten in het plangebied bij Deil uit te sluiten. Wel wordt geadviseerd om voorafgaand aan de werkzaamheden het plangebied (in het voorjaar) nogmaals te controleren op het voorkomen van deze soorten.

7 Conclusies

7.1 Conclusies soortenbescherming

Broedvogels

Met broedvogels kan in het algemeen relatief eenvoudig rekening worden gehouden door eventuele kap- en sloopwerkzaamheden niet uit te voeren in de broedtijd (globaal halverwege maart tot en met juli) en indien concreet broedgevallen aanwezig zijn. Op deze wijze zijn geen belemmeringen vanuit de Flora- en faunawet aan de orde. Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden ingezet, maar doorlopen tot in het broedseizoen, kan het verstoren van vogels voorkomen worden door continu door te werken en werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stil leggen.

Vissen

Deil (Gemaal de Vlinder)

In het plangebied bij Deil zijn de zwaarder beschermde vissoorten grote modderkruiper (Tabel 3 Flora- en faunawet) en bittervoorn (Tabel 3 Flora- en faunawet) niet uit te sluiten. Voor deze soorten geldt dat gewerkt dient te worden volgens de voorwaarden uit de richtlijn van het Waterschap Rivierenland, deze maatregelen zijn beschreven onder het kopje mitigerende maatregelen. Wanneer deze mitigerende maatregelen worden getroffen is nader onderzoek en het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet niet nodig.

Overige gemalen

In de plangebieden komen de zwaarder beschermde vissoorten kleine modderkruiper (Tabel 2 Flora- en faunawet) en bittervoorn (Tabel 3 Flora- en faunawet) voor. Er moet voor de kleine modderkruiper en bittervoorn gewerkt worden volgens de richtlijn implementatie gedragscode van het Waterschap Rivierenland. Voor de bittervoorn moeten de maatregelen die van toepassing zijn uit de soortenstandaard worden opgevolgd. Wanneer deze mitigerende maatregelen worden getroffen is nader onderzoek en het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet niet nodig. De maatregelen worden nader genoemd onder het kopje mitigerende maatregelen.

Vleermuizen

Deil (Gemaal de Vlinder)

In de omgeving van het plangebied komen diverse vleermuissoorten voor. Bij het gemaal in Deil zijn in de te slopen bovenbouw van het gemaal holtes aangetroffen die mogelijk geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. Er dient nader onderzoek te worden verricht naar het gebruik van de bovenbouw van het gemaal door vleermuizen. Vleermuisonderzoek vindt plaats tijdens de actieve periode van vleermuizen, globaal van maart tot en met september.

Overige gemalen

In de omgeving van de plangebieden foerageren diverse vleermuissoorten. Er bestaat echter geen risico op negatieve effecten van de werkzaamheden op het foerageergebied van deze vleermuissoorten. Verblijfplaatsen kunnen worden uitgesloten, doordat de gemalen niet geschikt zijn als verblijfplaats. Ook zullen de werkzaamheden overdag plaatsvinden en dus buiten periodes dat vleermuizen in het gebied actief kunnen zijn. Ook is er geen reden om te verwachten dat de situatie voor vleermuizen zal verslechteren.

Amfibieën

Gameren (Gemaal Startstraat)

In de omgeving van het gemaal in Gameren komen de beschermde amfibieënsoorten kamsalamander, rugstreeppad en poelkikker voor (Tabel 3 Flora- en faunawet). Voor deze soorten geldt dat gewerkt dient te worden volgens de voorwaarden uit de richtlijn van het Waterschap Rivierenland, deze maatregelen zijn beschreven onder het kopje mitigerende maatregelen. Wanneer deze mitigerende maatregelen worden getroffen is nader onderzoek en het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet niet nodig.

Werkendam (Gemaal Fortgracht)

In de omgeving van het gemaal in Werkendam komt de (zwaarder beschermde) rugstreeppad (Tabel 3 Flora- en faunawet) voor. Voor deze soorten geldt dat gewerkt dient te worden volgens de voorwaarden uit de richtlijn van het Waterschap Rivierenland, deze maatregelen zijn beschreven onder het kopje mitigerende maatregelen. Wanneer deze mitigerende maatregelen worden getroffen is nader onderzoek en het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet niet nodig.

Overige gemalen

In de plangebieden bij de overige gemalen zijn geen beschermde amfibieënsoorten te verwachten.

Flora

Het voorkomen van beschermde flora rondom de gemalen kan worden uitgesloten. Het is echter raadzaam om voor aanvang van de werkzaamheden te controleren op het voorkomen van beschermde plantensoorten.

Overige zoogdieren

Werkendam (Gemaal Fortgracht) / Gameren (Gemaal Startstraat)

Door het ontbreken van geschikt biotoop is het voorkomen van (overige) kleine zoogdieren uitgesloten bij deze gemalen.

Algemene zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat men 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten.

In onderstaande tabel zijn de zwaarder beschermde soorten opgenomen die mogelijk in het plangebied voorkomen.

Tabel 7.1: Mogelijk voorkomen van en effecten op beschermde soorten in het plangebied en de noodzaak voor ontheffing.

Gemaal	Soortgroep/soort	Ingrep verstrend	Nader onderzoek	Ontheffing noodzakelijk?	Bijzonderheden / op- merking
Alle	Broedvogels	mogelijk	nee	nee	Tijdens de werkzaamheden en in de planning moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van broedvogels
Deil (de Vlinder)	Vleermuizen	mogelijk	ja	mogelijk	Er zal nader onderzoek moeten worden verricht naar het gebruik door vleermuizen van de bovenbouw van het gemaal "de Vlinder" bij Deil.
Gameren (Startstraat)	Amfibieën	mogelijk	nee	nee	Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen.
Werkdendam (Fortgracht)	Rugstreeppad	mogelijk	nee	nee	Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen.
Deil (De Vlinder)	Grote modderkruiper	mogelijk	nee	nee	Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen.
Alle	Bittervoorn	mogelijk	nee	nee	Er zullen mitigerende maatregelen moeten worden getroffen.
Alle behalve Deil (De vlinder)	Kleine modderkruiper	mogelijk	nee	nee	Er zal gewerkt moeten worden volgens een gedragscode van de unie van waterschappen. Deze is geïmplementeerd in de richtlijn implementatie gedragscode.

Mitigerende maatregelen

Vissen

Bij het afdammen en het vergraven van de watergang dient rekening gehouden te worden met het voorkomen van zwaardere beschermde vissoorten. Dit kan door wanneer de damwand geplaatst wordt de watergang af te vangen en vissen over te zetten in de gehandhaafde watergang. Er moet buiten de kwetsbare periode van het paai seizoen gewerkt worden, dat wil zeggen niet van april tot en met juli (RAVON). Werkzaamheden in de watergang kunnen niet worden uitgevoerd in periodes van vorst, zoals beschreven in de richtlijn implementatie gedragscode (Prudon en Gorter 2013). Na het afdammen van de watergang dient het te vergraven deel van de watergang afgevangen te worden. De vis die zich hier bevindt kan worden uitgezet in de te handhaven watergang. Ook zoetwatermosselen moeten worden overgebracht; deze worden door de bittersvoorn gebruikt om hun eieren af te zetten. Dit afvangen moet gebeuren door, of onder supervisie van een deskundig ecooloog.

Amfibieën

Bij de gemalen in Werkendam en Gameren zullen mitigerende maatregelen worden genomen om negatieve effecten van de werkzaamheden op beschermde soorten te voorkomen. Rondom de plangebieden zullen amfibieënschermen moeten worden geplaatst. Binnen deze schermen moeten aanwezige exemplaren van de beschermde soorten worden afgevangen en (direct) worden uitgezet in een ander geschikt biotoop. Dit afvangen moet gebeuren door, of onder supervisie van een deskundig ecooloog.

Bij het uitvoeren van de werkzaamheden dient in beginsel gewerkt te worden volgens de Gedragscode Flora en Faunawet van de Unie van Waterschappen. Goedgekeurd door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie op 6 februari 2012.

Het waterschap Rivierenland heeft de waterschapsbrede afspraken verder uitgewerkt in de 'Richtlijn implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen - Uitwerking voor Waterschap Rivierenland' (Prudon en Gorter, 2013). Deze is vastgesteld door College van Dijkgraaf en Heemraden van Waterschap Rivierenland op: 18 juni 2013. Deze richtlijn is een waterschap specifieke uitwerking van de gedragscode van de Unie van Waterschappen. Tijdens de uitvoering dienen de maatregelen zoals genoemd in de richtlijn daarom in de werkzaamheden te worden geïmplementeerd.

Vervolgonderzoek

Er zal nader onderzoek moeten worden verricht naar het gebruik van de bovenbouw van het gemaal Deil als verblijfplaats voor vleermuizen. Dit nader onderzoek dient te gebeuren in de periode van januari tot september.

Werkperiode

De beste periode om de werkzaamheden uit te voeren is na het broedseizoen, dit wil zeggen na juli (en voor maart). In Deil zal voor de start van de werkzaamheden eerst het vleermuisonderzoek afgewacht moeten worden. In de winter kunnen geen werkzaamheden in de watergang worden uitgevoerd wanneer de watertemperatuur lager is dan 0 graden Celsius (in verband met inactiviteit vissen).

Tot slot

De voorliggende natuurtoets is gebaseerd op inventarisatiegegevens van derden, literatuuronderzoek en een verkennend terreinbezoek. Een dergelijk onderzoek kan niet geheel uitsluiten dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden (zwaarder) beschermde soorten worden aangetroffen. Gezien de kennis van de aanwezige natuurwaarden in het plangebied worden de risico's als minimaal geschat. Eventueel aangetroffen soorten dienen verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving.

7.2 Conclusies gebiedenbescherming

NNN

Voor wat betreft de NNN is er alleen bij directe aantasting sprake van vervolgstappen in de vorm van compensatie. Geconcludeerd is dat als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden geen effecten optreden op het functioneren van de NNN in de verschillende plangebieden. Het gemaal in Werkendam valt onder NNN-Natuur maar effecten op het functioneren van het NNN zijn zeer beperkt en tijdelijk van aard. Het gemaal in Nieuwendijk ligt in een ecologische verbindingszone, de werkzaamheden hier hebben een mogelijk een tijdelijk effect maar de soorten waarvoor het NNN is aangewezen zullen hier geen hinder van ondervinden.

Natura 2000

In de omgeving van de plangebieden komen verschillende Natura 2000-gebieden voor. Significante negatieve effecten op deze gebieden zijn vanwege de afstand en de aard van de werkzaamheden uitgesloten.

Literatuur

Bruin, A. de & Kranenbarg J. 2009. "Fossiel uit een dynamisch deltagebied. Verspreiding en achteruitgang van de grote modderkruiper in een historisch perspectief & aanbevelingen voor het behoud van deze soort.", Stichting RAVON, Nijmegen.

Waterschap Rivierenland, 2009 en 2010. Vismonitorings gegevens beheergebied Waterschap Rivierenland in Kaderrichtlijnwater watergangen.

[http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/\(S\(4do4vxixhrnak3lug3g2vuj\)\)/Default.aspx?applicatie=Natura2000](http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/(S(4do4vxixhrnak3lug3g2vuj))/Default.aspx?applicatie=Natura2000)

<http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/natuurbeheerplan/>

<http://archive-nl.com/page/3593667/2014-01-26/http://www.mjpo.nl/projecten/?page=provincie®ion=noord-brabant&point=NB18>

<http://www.zoogdiervereniging.nl/de-noordse-woelmuis-microtus-oeconomus>

http://www.handleidingbiodiversiteitbrabant.nl/?page_id=754

Prudon, B. en Gorter, D., 2013. Richtlijn implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. Uitwerking voor Waterschap Rivierenland.

www.brabant.nl
www.telmee.nl
www.ravon.nl

Bijlage 1: Wettelijk kader

Flora- en faunawet

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Flora- en faunawet.

Algemeen Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EZ (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht.

Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan RVO.nl door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan. Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijke belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;

- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekend dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EZ door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Procedure ontheffingsaanvraag

Voor soorten van tabel 1 geldt een vrijstelling. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij RVO.nl voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikke-

lingen. Dat zelfde geldt voor vogelsoorten. Zie bijlage 1 Flora- en faunawet voor een beschrijving van de te volgen procedure voor deze soorten.

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij RVO.nl van het ministerie van Economische Zaken. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen. RVO.nl zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Wanneer gesloopt of gekapt wordt zonder vervolgonderzoek te laten plaatsvinden, en er blijken beschermde soorten aanwezig te zijn, dan wordt de Flora- en faunawet overtreden. Dit is een economisch delict waar boetes aan verbonden zijn.

Onderzoek naar vleermuizen duurt ongeveer 6 maanden. Indien het onderzoek over de winterperiode heen getrokken moet worden, kan het langer duren. Onderzoek naar andere soortgroepen kan vaak sneller (met 1 of 2 bezoeken) afgerond worden. De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij RVO.nl bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Een vleermuisonderzoek is circa drie jaar geldig. Indien de werkzaamheden niet binnen drie jaar hebben plaatsgevonden, dan moet opnieuw onderzoek worden uitgevoerd.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken (voormalig Ministerie van EL&I). Het Ministerie van EZ geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

1. het Ministerie van EZ geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
2. de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

In 2014 is er een nieuwe naamgeving voor de ecologische hoofdstructuur (EHS), het natuurnetwerk Nederland (NNN). Hierna volgt een algemene beschrijving van het natuurnetwerk Nederland.

Algemeen natuurnetwerk Nederland

De Nederlandse natuur staat steeds meer onder druk, bijvoorbeeld door huizenbouw, aanleg van wegen en industrie. Toch leeft bij veel Nederlanders de wens om natuurgebieden in de buurt te hebben. Natuur geeft rust en biedt ruimte voor recreatie.

De overheid heeft daarom extra geld uitgetrokken om de Nederlandse natuur te beschermen en verder te ontwikkelen. Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt het natuurnetwerk Nederland (NNN).

In het NNN liggen de twintig Nationale Parken die Nederland kent. Ze hebben gezamenlijk een oppervlakte van 123.000 ha. Ongeveer 45% van alle hectares NNN op het land is ook Natura 2000-gebied.

De term EHS werd in 1990 geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan (NBP) van het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). In 2014 werd deze term vervangen door NNN door staatssecretaris Dijksema van het ministerie van EZ.

Netwerk van gebieden

Het NNN is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het NNN kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

het NNN bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden, reservaten, natuurontwikkelingsgebieden en zogenaamde robuuste verbindingen;
- landbouwgebieden met mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer (beheergebieden);
- grote wateren (zoals de kustzone van de Noordzee, het IJsselmeer en de Waddenzee).

Het NNN is een plan in uitvoering en moet in 2018 klaar zijn.

Natuurbeschermingswet 1998

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Natuurbeschermingswet.

Algemeen Natuurbeschermingswet

Nederland kreeg in 1967 voor het eerst een Natuurbeschermingswet. Deze wet maakte het mogelijk om natuurgebieden en soorten te beschermen.

Op den duur voldeed de wet niet meer aan de eisen die internationale verdragen en Europese verordeningen stellen aan natuurbescherming. Daarom is in 1998 een nieuwe Natuurbeschermingswet gemaakt die alleen gericht is op gebiedsbescherming. De bescherming van soorten is geregeld in de Flora- en faunawet.

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 gewijzigd. Sindsdien zijn de bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de Natuurbeschermingswet verwerkt.

Beschermde gebieden

De volgende gebieden worden aangewezen en beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet:

- Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden);
- beschermde natuurmonumenten;
- wetlands.

Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur, geldt een vergunningplicht.

Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden. Meestal verlenen de provincies de vergunningen, maar soms doet het Ministerie van Economische Zaken dit.

Bestaand gebruik

Op 1 februari 2009 is de wet opnieuw gewijzigd. De wijziging heeft betrekking op het zogenoemde 'bestaand gebruik'. Hieronder vallen activiteiten in en om beschermde Natura 2000-gebieden die al plaats hadden voordat een gebied als beschermd gebied is aangewezen. De wijziging is met name van belang voor provincies (als bevoegd gezag) en voor burgers en bedrijven met bestaand gebruik. De wijzigingen zijn gericht op:

- verbetering van de werking van de wet in de praktijk;
- verbetering van de aansluiting van de wet bij de Habitatrichtlijn.

Beschermde Natuurmonumenten

Met de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 is in 2005 het verschil tussen Beschermde Monumenten en Staatsnatuurmonumenten vervallen: beide zijn nu Beschermde Natuurmonumenten.

Beschermde Natuurmonumenten die overlappen met Natura 2000-gebieden worden opgeheven en niet langer beschermd als beschermd natuurmonument. De natuurwaarden, waarvoor het natuurmonument was aangewezen, worden wel in de Natura 2000-aanwijzing opgenomen.

Het volgende schema toont de vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet.

VOORTOETS

INVENTARISATIE VOORTOETS: De voortoets is niet verplicht maar wel verstandig om uit te voeren. Alle fasen VT1 t/m VT4 kunnen onderdeel zijn van de voortoets.

Het kan ook zijn dat al na fase VT1 de effecten bekend zijn. Het bevoegd gezag moet die conclusie trekken.

